

Ötən əsrin sonlarından etibarən dünya ekoloji təhlükənin fərqiindədir, insanlar və döv-lətlər böyük fəlakətin qarşısını alma-ğın yollarını axtarır, cəhdlər edir. Ekoloji balans pozan amillər çoxdur, kənd təsərrüfatında istifadə edilən kimyəvi maddələr, avtomobillərin sürətlə artması, nəzarətsiz uzba-nizasiya, meşələrin məhv edilməsi kimi vəziyyət də bu amillərdəndir. Daha aydın desək, özülündə insan fəaliyyəti dayanan bir sıra problemlər ümumi evimizi - dünyanı təhlükəyə doğru aparır.

Azərbaycan bu istiqamətdə öz məsuliyyətini bilən ölkələrdəndir. Dövlətimizin yaşıl dünya naminə atdığı bir çox addım dünyanın, dolayısı ilə öz ölkəmizin rifahı naminə qiymətli davranışdır. Beynəlxalq İqlim Konfransına ev sahibi olması, yaşıl enerjide qət etdiyi yol, təbiətin mühavizəsi üçün həyata keçirdiyi layihələr Azərbaycanı dünyada ekologiyanın dostu kimi tanıdıb. Azərbaycanın yaşıl enerji siyasətində əhəmiyyətli payı olan Naxçıvan Muxtar Respublikası da yaşıl dünyaya etibarlı tərəfdaşdır.

Yaşıl enerjide Naxçıvan təcrübəsi

Naxçıvanın enerji təminatı siyasəti bər-

“Yaşıl Azərbaycan”ın Naxçıvan modeli

paolunan enerji mənbələrinin inkişafı istiqamətində türüdüldür. Təkcə 2025-ci ilin mart ayında Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Energetika Xidmətinin istismar sahəsində istehsal olunan elektrik enerjisinin 52,8 %-i alternativ və bərpa olunan enerji mənbələrinin payına düşüb. Bu bir ay üçün olduqca əhəmiyyətli nailiyyətdir. Bu rəqəmin təzahürü o deməkdir ki, Naxçıvan yaşıl dünyanın qurulması istiqamətində həyata keçirdiyi ekeoloji proqramların bəhrəsini görür.

Ümumiyyətlə, ötən ilin müvafiq dövrü ilə müqayisə edəndə görürük ki, ümumi elektrik enerjisi istehsalında su, külək, günəş elektrik stansiyalarının payı artıb. Alternativ və bərpaolunan enerji mənbələrində 15 milyon 596 min 247 kVt/saat elektrik enerjisi istehsal edilirsə, bu o deməkdir ki, Naxçıvan bərpaolunan enerji siyasətini uğurlu qurub, muxtar respublika ekoloji təmiz, yaşıl dünya naminə həyata keçirilən layihələrin effektiv nəticələrini görür.

Ölkə başçısı İlham Əliyevin Qarabağ və Şərqi Zəngəzurla bərabər, Naxçıvanı da “yaşıl enerji” zonası elan etməsi muxtar respublikanın yaşıl enerji sahəsindəki məsuliyyətini həm artırdı, həm də təşviq etdi deyə bilərik. Naxçıvan 2030-cu ilədək elektrik enerjisinin qoyuluş gücündəki payının 30 faizə çatdırılmasını (hazırda 17 faiz təşkil edir) hədəf müəyyənləşdirib. Bu hədəfə çatmaq üçün muxtar respublikanın yerləşdiyi əlverişli coğrafi mövqe və iqlim şəraiti də əhəmiyyətli rol oynayacaq. Naxçıvan ekoloji cəhətdən təmiz enerji istehsalı potensialına malik bölgədir.

Xüsusilə, Günəş enerjisindən istifadə

imkanları Naxçıvan üçün əhəmiyyətli dərəcədə çoxdur. Çünki, Naxçıvan ərazisində günəşli saatların orta illik miqdarı 2600-2800 saat, hər kvadratmetrə düşən Günəş enerjisinin intensivliyi isə 0,8-1,2 kilovat-saat təşkil edir. Bu muxtar respublikada ilin bütün fəsillərində Günəş enerjisindən istifadə imkanı deməkdir. Buna görə də Naxçıvanda Günəşdən enerji almaq istiqamətində əhəmiyyətli dərəcədə böyük işlər görülür. O cümlədən, yeni Günəş elektrik stansiyalarının tikilib istifadəyə verilməsi Naxçıvanda istehsal edilən ümumi enerji miqdarında bərpaolunan enerjinin payını xeyli artırır.

Yeri gəlmişkən, “Naxçıvan Muxtar Respublikasının sosial-iqtisadi inkişafına dair 2023-2027-ci illər üçün Dövlət Proqramı”nda nəzərdə tutulan 11 prioritet istiqamət var ki, onlardan biri elektrik enerjisi istehsalının və ixracının artırılması ilə bağlıdır. Qarşıya qoyulan əsas hədəf “yaşıl enerji”nin istehsalında artıma nail olmaqdır. Xatırlatmaq yerinə düşər ki, elə dövlət proqramının qəbul olunduğu il - 2023-cü ildə muxtar respublikanın elektrik stansiyalarında istehsal edilən 474 milyon 569 min 561 kilovat-saat elektrik enerjisindən 19,89 faizi su elektrik və 12,75 faizi Günəş elektrik stansiyalarının payına düşüb. Bu muxtar respublika üçün böyük uğurdur.

Beynəlxalq şirkətlərin gözü Naxçıvandır

Naxçıvanın bərpaolunan enerji mənbələri sahəsindəki potensialı təbii olaraq diqqət

çəkir. Bu marağın nəticəsində 2023-cü ildə Naxçıvanda keçirilən Azərbaycan-Türkiyə 3-cü Enerji Forumu və “Naxçıvan-yaşıl enerji zonası” beynəlxalq konfransında, eləcə də Bakı Enerji Forumunda Naxçıvanın enerji potensialı ilə bağlı xarici şirkətlərlə anlaşma memorandumları imzalandı. Həmin razılaşmaya görə Naxçıvanda “Masdar” şirkəti ilə ilkin mərhələdə gücü 150 meqavat olan Günəş Elektrik Stansiyasının tikilməsi də nəzərdə tutulub. Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin bərpa olunan enerji sahəsində ən iri şirkəti olan “Masdar” hazırda Naxçıvandakı tədqiqatlarını davam etdirir.

Çexiyanın “Czech Engineering” şirkətinin diqqəti isə Sədərək rayonunun Türkiyə ilə sərhədinə fokuslanıb. Şirkət bu ərazidə Günəş elektrik stansiyalarının inşası, enerji ötürücülərinin tikilməsi və istifadəsi istiqamətində böyük işlərə imza atacaq. Bundan əlavə, Almaniyanın “Notus” şirkəti də öz diqqətini Naxçıvana kökləyib. Şirkət “yaşıl enerji” layihələrini reallaşdırmaq üçün Naxçıvanın iqlimini olduqca əlverişli hesab edir. Planlaşdırılan pilot layihə çərçivəsində 70 meqavatlıq Günəş Elektrik Stansiyası inşa ediləcək. Stansiyanın inşası Naxçıvanın şimal-qərbində - Türkiyə ilə sərhəd xəttinə yaxın ərazidə planlaşdırılır.

Bilik təməldir, təməl isə yaşıl və orqanik dünya

Naxçıvanın ekoloji siyasətinin uğurlu olmasının bir səbəbi də bu təbliğatın məktəblərdən başlanmasıdır. Enerji məlumatlılığının artırılması, yaşıl dünya naminə görülməli işlər, təbiətin mühavizəsi istiqamətində təhsil ocaqlarında layihələr icra edilir, uşaqların ekoloji savadlılığı artırılır. Ekoloji savadlı nəsil formalaşdırmaq bu dünyaya, dolayısı ilə öz ölkəmizə ediləcək ən yaxşı hədiyyədir.

Məktəblərin, tələbələrin könüllü fəaliyyətləri sayəsində tez-tez ekoloji aksiyalar, layihələr həyata keçirilir. Ağacların əhəmiyyəti, suvarılmaya diqqət, tullantıların çeşidlənməsi, ekoloji çantalara keçid kimi mövzularda təşkil edilən layihələr ətraf mühitin mühavizəsi üçün atılan ən mühüm addımlardandır.

Muxtar Respublika “yaşıl iqtisadi zona” elan edildikdən sonra həyata keçirilən başqa bir addım da “Orqanik Naxçıvan” konsepsiyasının yaradılması oldu. Bu, 2023-cü ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin tabeliyində yaradılan, muxtar respublikada orqanik kənd təsərrüfatının inkişaf etdirilməsi və orqanik məhsulların istehsalının tənzimlənməsi istiqamətində fəaliyyət göstərən publik-hüquqi şəxsdir. “Orqanik Naxçıvan” aqroparkının inkişaf konsepsiyasının və mobil tətbiqlərinin hazırlanması da onun fəaliyyətinin bir hissəsidir. Naxçıvanın ənənəvi maldarlıq, əkinçilik mətədlərinin müasir çağa uyğunlaşdırmaq, yaşıl dünyaya zərər vermədən emal sənayesinin yaradılması, kimyəvilərdən istifadə etmədən orqanik məhsullar əldə edilməsi diqqətdə saxlanan əsas amillərdir.

Biomüxtəliflikdə Naxçıvan izi

Naxçıvan Muxtar Respublikasının biomüxtəlifliyi tarixən maraq cəlb edib. Biomüxtəliflik bir ekosistemdə və ya Yer kürəsində rast gəlinən müxtəlif həyat formalarıdır. İnsanların yaşaya bilmələri üçün yaşadıkları mühitin təmiz su və havası, münbit torpaqları, qida maddələri və digər ehtiyaclarını ödəmək üçün istifadə edə biləcəkləri müxtəlif materiallar olmalıdır. Həyat üçün zəruri olan maddələr və şərait, ətraf mühitin və bakteriyaların, göbələklərin, bitkilərin və heyvanların sayəsində təmin edilir. Bütün bu canlılara bio-

müxtəliflik deyilir.

Naxçıvan Azərbaycanın biomüxtəliflik cəhətdən ən zəngin bölgələrindəndir. Biomüxtəlifliyi qorumaq məqsədi ilə muxtar respublika ərazisində bir milli park və üç qoruq yaradılıb. Maraqlı burasıdır ki, bu park və qoruqların ümumi ərazisi Naxçıvanın ümumi ərazinin təxminən üçdə biri qədərdir. Təkcə bu fakt Naxçıvanda ekosistemin nə qədər əhəmiyyətli olmasını, onun qorunması üçün bütün tədbirlərin görülməsini təsdiqləyir. Qoruqlarda quraşdırılmış kameralar vasitəsi ilə nəsil kəsilməkdə olan canlıların həyat keyfiyyəti, artımı daim izlənilir. Xüsusilə bəbirlərin mühavizəsi, təhlükəsiz şəraitdə böyümələri və nəsil artırmaları üçün bu qoruqlar əhəmiyyətlidir.

Türkiyə Respublikasından gətirilən 150 min ədəd balıq körpələrinin Heydər Əliyev və Uzunoba Su anbarlarına buraxılması, 431,6 ha sahədə meşəsalma və meşəbərpa, toxumla əkin tədbirlərinin görülməsi, 170 min müxtəlif meşə və meyvə tinginin əkilməsi, Naxçıvan şəhəri, Şərur, Babək, Ordubad, Culfa, Kəngərli, Şahbuz və Sədərək rayonlarının ümumtəhsil məktəblərinin ərazilərində keçirilmiş ağacəkmə aksiyalarında 4300 meyvə və dekorativ ağacın əkilməsi, Naxçıvan-Şahbuz avtomobil yolunun kənarında 1,1 ha sahədə salınmış media bağında 1000 ağacın əkilməsi, “Biomüxtəliflik günü” aksiyası çərçivəsində 100 min ağac əkilməsi sizcə də Naxçıvanın “yaşıl zona” ünvanı olmasının göstəricisi deyilmi?

Lalə Mehralı

Yazı, “Şərqi qapısı” qəzetinin elan etdiyi “Müstəqil Azərbaycan: Konstitusiyası və Suverenlik İlinin təntənəsi” mövzusunda yaradıcılıq müsabiqəsinə təqdim edilir.